

DOMSTOLENS DOM

22. september 1998 ¹⁹

I sag C-61/97,

angående en anmodning, som retten i Ålborg i medfør af EF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Foreningen af danske Videogramdistributører som mandatar for

Egmont Film A/S,

Buena Vista Home Entertainment A/S,

Scanbox Danmark A/S,

Metronome Video A/S,

Polygram Records A/S,

Nordisk Film Video A/S,

¹⁹ Processprog: dansk.

Irish Video A/S,

Warner Home Video Inc.

mod

Laserdisken,

biintervenienter: **Sammenslutningen af Danske Filminstruktører,**

Michael Viuf Christiansen,

Pioneer Electronics Denmark A/S,

Videoforhandler Ove Jensen,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 30, 36, 85 og 86 og af Rådets direktiv 92/100/EØF af 19. november 1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EFT L 346, s. 61),

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G. C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene C. Gulmann, M. Wathelet og R. Schintgen samt dommerne G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, J. L. Murray, J.-P. Puissochet (refererende dommer), G. Hirsch, L. Sevón og K. M. Ioannou,

generaladvokat: A. La Pergola

justitssekretær: assisterende justitssekretær H. von Holstein,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

- Foreningen af danske Videogramdistributører som mandatar for Egmont Film A/S m.fl. ved advokat Johan Schlüter, København
- Warner Home Video Inc. ved solicitor Stephen Kon, S. J. Berwin & Co., og advokat Strange Beck, København
- Laserdisken ved ejeren, Hans Kristian Pedersen
- Sammenslutningen af Danske Filminstruktører og Michael Viuf Christiansen ved advokat Anders Hjulmand, Ålborg
- Pioneer Electronics Denmark A/S ved administrerende direktør Leif Hansen
- videoforhandler Ove Jensen ved advokat Per Mogensen, Åbybro
- den danske regering ved kontorchef Peter Biering, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget
- den franske regering ved kontorchef Kareen Rispal-Bellanger og ekspeditionssekretær Philippe Martinet, begge Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

- den finske regering ved afdelingschef Holger Rotkirch, Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget
- Det Forenede Kongeriges regering ved Lindsey Nicoll, Treasury Solicitor's Department, som befuldmægtiget, bistået af barrister Daniel Alexander
- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Berend Jan Drijber og Hans Støvlbæk, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 31. marts 1998 er afgivet mundtlige indlæg af Foreningen af danske Videogramdistributører som mandatar for Egmont Film A/S m.fl., af Warner Home Video Inc., af Laserdisken, af den danske regering og af Kommissionen,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 26. maj 1998,

afsagt følgende

Dom

- 1 Ved kendelse af 7. februar 1997, indgået til Domstolen den 12. februar 1997, har retten i Ålborg i medfør af EF-traktatens artikel 177 forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 30, 36, 85 og 86 og af Rådets direktiv 92/100/EØF af 19. november 1992 om udlejnings- og udlånsret-

tigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EFT L 346, s. 61, herefter »direktivet«).

- 2 Spørgsmålene er blevet rejst under en sag mellem Foreningen af danske Videogramdistributører (FDV) som mandatar for Egmont Film A/S m.fl. og den danske virksomhed Laserdisken, en specialforretning for markedsføring af filmværker på laserdiscs, angående udlejning i Danmark af sådanne produkter importeret fra Det Forenede Kongerige.
- 3 Efter dansk ret er det en forudsætning for udlejning af filmværker, at indehaveren af ophavsrettighederne har givet tilladelse hertil (§ 23, stk. 3, i ophavsretsloven, som ændret i 1989). En tilsvarende bestemmelse blev indført i den engelske lovgivning med virkning fra den 1. august 1989 (Copyright, Designs and Patents Act 1988, section 16, 17 og 18).
- 4 I direktivets artikel 1, stk. 1, pålægges det medlemsstaterne at indføre ret til at tillade eller forbyde udlejning og udlån af originalværker og eksemplarer af ophavsretligt beskyttede værker samt af andre frembringelser. I henhold til artikel 1, stk. 4, medfører salg eller anden form for distribution ikke, at de omhandlede rettigheder udtømmes. Endvidere fremgår det af direktivets artikel 9, at spredningsretten, som er en eneret til at gøre en af de omhandlede genstande tilgængelige for almenheden ved salg eller på anden måde, først udtømmes, når genstanden for første gang sælges i Fællesskabet af rettighedshaveren eller med dennes tilladelse, idet spredningsretten ikke berører de særlige bestemmelser om udlejnings- og udlånsrettigheder, særlig artikel 1, stk. 4.
- 5 Laserdisken, som siden 1985 i Danmark har solgt laserdiscs importeret fra Det Forenede Kongerige, begyndte i 1987 også at udleje sådanne film for at fremme salget af produkterne, som er væsentligt dyrere end filmværker på videobånd og

hovedsageligt købes af folk, som i forvejen kender filmene. Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at indehaverne af ophavsrettighederne stiltiende havde accepteret, at laserdiscene blev udlejet i Det Forenede Kongerige, men at de ikke havde givet tilladelse til en sådan udlejning uden for denne medlemsstat.

- 6 I 1992 blev Laserdisken stævnet for ulovlig udlejning i strid med ophavsretslovens § 23, stk. 3, og der blev nedlagt fagedforbud mod udlejning af filmværker, hvortil rettighederne til fremstilling og distribution i Danmark tilhørte FDV's medlemmer, idet FDV skulle stille sikkerhed for den skade, forbuddet kunne forvolde. Fagedforbuddet blev stadfæstet af Vestre Landsret.

- 7 Under justificationssagen har retten i Ålborg, som finder, at sagens afgørelse afhænger af fortolkningen af fællesskabsretten, besluttet at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål. Beslutningen herom blev appelleret til Vestre Landsret, som har stadfæstet beslutningen, men foretaget mindre ændringer af spørgsmålenes formulering. I deres endelige affattelse lyder de forelagte spørgsmål således:

»Er EF-traktatens artikel 30 sammenholdt med artikel 36 samt artikel 85 og 86 til hinder for, at den, der af indehaveren af enerettighederne til et filmværk har fået overdraget en eneret til fremstilling og distribution af eksemplarer af filmværket i en medlemsstat, kan give samtykke til udlejning af egne udgivelser og samtidig forhindre udlejning af importerede udgivelser, der er bragt på markedet i en anden medlemsstat, hvor indehaveren af enerettighederne til fremstilling og distribution af eksemplarer af filmværker har overdraget eksemplarerne til eje under stiltiende accept af, at eksemplarerne udlejes i dette medlemsland?

Under hensyntagen til, at rådsdirektivet 92/100/EØF af 19. november 1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret er trådt i kraft, stilles det samme spørgsmål under forudsætning af, at det lægges til grund, at direktivet er gældende for besvarelsen.«

- 8 Med disse to spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om de anførte artikler i traktaten og direktivet er til hinder for, at indehaveren af en eneret til udlejning kan forbyde udlejning af eksemplarer af et filmværk i en medlemsstat, selv om der er givet tilladelse til udlejning af disse eksemplarer i en anden medlemsstat.

- 9 Indledningsvis bemærkes, at selv om forelæggelseskendelsen nævner traktatens artikel 85 og 86 blandt de fællesskabsbestemmelser, som den nationale ret ønsker fortolket, indeholder den ingen nærmere oplysninger om, hvilke grunde retten har haft til at stille spørgsmål om disse artiklers betydning i forhold til hovedsagens faktiske og retlige omstændigheder. Da der ikke er givet sådanne oplysninger, har den forelæggende ret, som anført af generaladvokaten i punkt 17 i forslaget til afgørelse, ikke sat Domstolen i stand til at give retten en relevant fortolkning af de nævnte artikler.

- 10 Under disse omstændigheder og i overensstemmelse med fast retspraksis, hvis krav ganske særlig gælder på konkurrencerettens område, der er karakteriseret ved komplekse faktiske og retlige forhold (jf. f.eks. dom af 26.1.1993, forenede sager C-320/90, C-321/90 og C-322/90, Telemarsicabruzzo m.fl., Sml. I, s. 393, præmis 6 og 7, og kendelse af 19.3.1993, sag C-157/92, Banchemo, Sml. I, s. 1085, præmis 4 og 5), må de af den nationale ret forelagte spørgsmål afvises, i det omfang de vedrører fortolkningen af traktatens artikel 85 og 86. Der kan således kun tages stilling til spørgsmålene for så vidt angår fortolkningen af traktatens artikel 30 og 36 og direktivet.

- 11 FDV, Warner Home Video Inc., den danske, den franske, den finske og Det Forenede Kongeriges regering samt Kommissionen har foreslået Domstolen at besvare den forelæggende rets spørgsmål benægtende. De har i det væsentlige gjort gældende, at det fremgår af Domstolens praksis (dom af 17.5.1988, sag 158/86, Warner Brothers og Metronome Video, Sml. s. 2605) og af direktivet, at retten til at tillade eller forbyde udlejning af en film er beslægtet med retten til offentlig fremførelse, og at den i modsætning til spredningsretten ikke udtømmes, når den udøves for første gang.
- 12 Laserdisken og de parter, der er interveneret i hovedsagen til støtte for denne part, finder derimod, at samtykke til udlejning medfører konsumption af eneretten til at forbyde udlejning af eksemplarer af et filmværk, og at en udnyttelse af en sådan ret under de beskrevne omstændigheder er uforenelig med traktatens artikel 30 og 36 og med direktivets formål, som bl.a. er at etablere et område uden indre grænser.
- 13 Det bemærkes, at som understreget af Domstolen i præmis 14 i dommen af 28. april 1998 i sagen Metronome Musik (sag C-200/96, Sml. I, s. 1953), fremgår princippet om, at spredningsretten udtømmes, når værker, som er beskyttet af ophavsretten, udbydes til salg af rettighedshaveren eller med dennes tilladelse, af fast retspraksis, hvorefter EF-traktatens artikel 36 kun tillader, at princippet om frie varebevægelser fraviges af hensyn til de i medlemsstaternes lovgivninger anerkendte industrielle og kommercielle ejendomsrettigheder, i det omfang disse fravigelser er begrundet i hensynet til beskyttelse af de rettigheder, der udgør denne ejendomsrets særlige genstand. Den ved en medlemsstats lovgivning om industriel og kommerciel ejendomsret sikrede eneret har netop udtømt sine virkninger, når en vare lovligt er bragt på markedet i en anden medlemsstat af rettens indehaver selv eller med dennes samtykke (jf. navnlig dom af 20.1.1981, forenede sager 55/80 og 57/80, Musik-Vertrieb membran og K-tel International, Sml. s. 147, præmis 10 og 15, og af 22.1.1981, sag 58/80, Dansk Supermarked, Sml. s. 181, præmis 11).
- 14 Imidlertid har Domstolen i dommen i sagen Warner Brothers og Metronome Video, a.st., også udtalt, at litterære og kunstneriske værker kan udnyttes kommer-

cielt enten ved offentlige fremførelser eller ved at fremstille eksemplarer og bringe de således fremstillede fysiske bærere i omsætning. Et eksempel herpå er udlejning af videokassetter, som henvender sig til et andet publikum end salgspublikummet, og som udgør en væsentlig potentiel indtægtskilde for ophavsmænd til film.

- 15 I denne forbindelse har Domstolen udtalt, at det ikke er muligt at sikre ophavsmænd til film et vederlag, som står i forhold til det faktiske antal udlejninger, og som sikrer disse ophavsmænd en tilfredsstillende del af udlejningsmarkedet, såfremt de kun har ret til honorar i forbindelse med deres samtykke til salg til såvel almindelige privatpersoner som udlejere af videogrammer. Lovgivninger, som indfører en særlig beskyttelse af retten til udlejning af videogrammer, forekommer derfor begrundet i hensynet til beskyttelse af industriel og kommerciel ejendomsret, jf. traktatens artikel 36 (dom i sagen Warner Brothers og Metronome Video, a.st., præmis 15 og 16).
- 16 I samme dom, præmis 17 og 18, tilbageviste Domstolen endvidere argumentet om, at en ophavsmand, som havde udbudt et videogram med en film til salg i en medlemsstat, hvor lovgivningen ikke gav ham nogen eneret til udlejning, måtte acceptere konsekvenserne af sit valg og konsumtionen af sin ret til at modsætte sig udlejning af videogrammet i en hvilken som helst anden medlemsstat. I tilfælde, hvor en national lovgivning giver ophavsmænd en særlig ret til udlejning af videogrammer, ville denne ret således miste sit indhold, hvis rettighedshaveren ikke kunne bestemme over udlejning.
- 17 Det forhold, at billed- og lydbærere er bragt i omsætning, kan således per definition ikke lovliggøre andre former for udnyttelse af det beskyttede værk, såsom udlejning, som efter sin natur adskiller sig fra salg og fra enhver anden lovlig spredningshandling. På samme måde som retten til offentlig fremførelse af et værk (jf. dom af 13.7.1989, sag 395/87, Tournier, Sml. s. 2521, præmis 12 og 13) er

udlejningsretten et af de prærogativer, der tilkommer ophavsmanden og producenten på trods af salget af de fysiske bærere, som indeholder værket (dommen i sagen *Metronome Musik, a.st., præmis 18*).

- 18 Samme ræsonnement må følges med hensyn til virkningerne af udlejningen. Som understreget af generaladvokaten i punkt 15 i forslaget til afgørelse, åbner eneretten til at udleje de enkelte eksemplarer af et værk, der er overført på et videogram, efter sin karakter mulighed for en udnyttelse i form af gentagne og nærmest ubegrænsede handlinger, som hver for sig giver ret til vederlag. Den særlige ret til at tillade eller forbyde udlejning ville miste sit indhold, hvis den allerede blev udtømt ved den første udlejning.
- 19 For så vidt angår direktivet bemærkes, at de faktiske omstændigheder, der danner grundlag for hovedsagen, ligger forud for vedtagelsen af direktivet. Da sagen for den nationale ret imidlertid verserer, efter at direktivet er begyndt at have retsvirkninger i de berørte medlemsstater, og da den forelæggende ret netop har stillet spørgsmål til Domstolen herom, skal anmodningen om fortolkning også besvares i relation til direktivet.
- 20 Det bemærkes i denne forbindelse, at selv om der i tredje betragtning til direktivet, som begrundelse for at eliminere forskellene mellem de nationale lovgivninger, henvises til det i traktatens artikel 8 A fastsatte mål om etablering af et område uden indre grænser, har direktivet, som fastslået af Domstolen i præmis 22 i dommen i sagen *Metronome Musik*, til formål at indføre en harmoniseret retsbeskyttelse i Fællesskabet for så vidt angår retten til udlejning og udlån og visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret. Der sondres herved i direktivet mellem på den ene side den i artikel 1 omhandlede særlige udlejnings- og udlånsret og på den anden side spredningsretten efter artikel 9, som er defineret som en eneret til at gøre de omhandlede genstande tilgængelige for almenheden, navnlig ved salg. Mens retten til udlejning ikke udtømmes ved salg eller anden form for distribution af genstanden, udtømmes spredningsretten ved det første salg i Fællesskabet af rettighedshaveren eller med dennes tilladelse (dommen i sagen *Metronome Musik*, præmis 19).

- 21 Direktivet udelukker således udtrykkeligt, at udlejningsretten, i modsætning til spredningsretten, kan udtømmes ved nogen form for distribution af den pågældende genstand. Som fastslået i nærværende doms præmis 18, er dette begrundet i selve udlejningsrettens karakter, idet denne ret ville miste sit indhold, hvis den allerede blev udtømt ved den første udlejning.
- 22 I modsætning til hvad sagsøgte i hovedsagen og intervenienterne gør gældende, fremgår det således både af en fortolkning af traktatens artikel 30 og 36 for så vidt angår beskyttelsen af ophavsrettigheder og af direktivet, at eneretten til at tillade eller forbyde udlejning af en film ikke udtømmes, når retten udøves for første gang i en af Fællesskabets medlemsstater. Det er således ikke i strid med de nævnte bestemmelser at udnytte en sådan ret under omstændigheder som de i forelæggelseskendelsen beskrevne.
- 23 Spørgsmålene fra den forelæggende ret skal herefter besvares med, at traktatens artikel 30 og 36 og direktivet ikke er til hinder for, at indehaveren af en eneret til udlejning kan forbyde udlejning af eksemplarer af et filmværk i en medlemsstat, selv om der er givet tilladelse til udlejning af disse eksemplarer i en anden medlemsstat.

Sagens omkostninger

- 24 De udgifter, der er afholdt af den danske, den franske, den finske og Det Forenede Kongeriges regering samt af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af retten i Ålborg ved kendelse af 7. februar 1997, for ret:

EF-traktatens artikel 30 og 36 og Rådets direktiv 92/100/EØF af 19. november 1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret er ikke til hinder for, at indehaveren af en eneret til udlejning kan forbyde udlejning af eksemplarer af et filmværk i en medlemsstat, selv om der er givet tilladelse til udlejning af disse eksemplarer i en anden medlemsstat.

Rodríguez Iglesias

Gulmann

Wathelet

Schintgen

Mancini

Moitinho de Almeida

Murray

Puissochet

Hirsch

Sevón

Ioannou

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 22. september 1998.

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær

Præsident